

ΑΠΟ ΤΟΝ ΜΑΡΚΟ ΚΑΡΑΣΑΡΙΝΗ

Τα σημειωματάρια του Ρόμπερτ Μακφάρλαν είναι λυγισμένα και ταλαιπωρημένα. Διόλου παράξενο, μια και έχουν βρεθεί μαζί του σε σπήλαια, παγετώνες, ορυχεία – έως και σε ένα τεράστιο υπόγειο σύστημα αποθήκευσης πυρηνικών αποβλήτων. Τους αφιέρωσε ένα ειδικό άρθρο στον ιστότοπο του εκδοτικού οίκου Penguin, καθώς ως τεκμήριο της αγάπης του για τα ταξίδια, τη γραφή και τη φύση, περιέχουν όλα όσα αποτύπωσε στο βιβλίο του «Υπογαία: Ένα ταξίδι στα βάθη της Γης και του χρόνου» (εκδ. Μεταίχμιο), ένα συναρπαστικό οδοιπορικό στο υπέδαφος της Γης, από το ορυχείο του Μπόλμπι στη Βρετανία, όπου φυσικοί αναζητούν τον απόηχο της σκοτεινής ύλης, έως τους τηκόμενους από την κλιματική αλλαγή παγετώνες της Γροιλανδίας. «Το ταξίδι στο υπέδαφος είναι ένα ταξίδι στον βαθύ χρόνο του ανθρώπου, στο μακρινό παρελθόν των πετρωμάτων και των αποθέσεων» επισημαίνει ο 43χρονος Μακφάρλαν, απόφοιτος του Κέιμπριτζ και της Οξφόρδης, ο οποίος εξερευνά το φυσικό περιβάλλον εδώ και μία εικοσαετία αναστοχαζόμενος παράλληλα τη θέση του στην Ιστορία και στη λογοτεχνία – γοητευτικός συνδυασμός ο οποίος καθιστά τα έργα του ιδιαίτερα δημοφιλή σε κριτικούς και κοινό στο Ηνωμένο Βασίλειο. Μιλώντας, ανακαλύπτουμε μια κοινή έλξη για τον Ιούλιο Βερν («Οι Μαύρες Ινδίες»; Να μία από τις λιγότερο γνωστές αφηγήσεις του Βερν για τον υπόγειο κόσμο! Δεν τη γνώριζα, έπρεπε να την είχα διαβάσει νωρίτερα»), συζητάμε για την αναμέτρηση του ανθρώπου με τη φύση, για το Ανθρωπόκαινο στάδιο και την οικολογική κρίση, για τη νέα πραγματικότητα μετά τον κορωνοϊό.

Για να μας δείξετε την ομορφιά του κόσμου μοιάζει να θέλετε πρώτα να μας αποδείξετε τη γοητεία του υπόγειου κόσμου.

«Είναι γοητευτικός, πολύ γοητευτικός – μα και απωθητικός. Αυτή ακριβώς η αίσθηση της έλξης και της απώθησης ταυτόχρονα έχει κομβική θέση στην πανάρχαια σχέση της ανθρωπότητας με το σκοτάδι και την υπογαία. Το πρώτο βιβλίο που έγραψα, “Τα όρη του νου μας”, είχε να κάνει με τη σχέση που έχουμε αναπτύξει με τα ψηλά βουνά και τις άγριες κορυφογραμμές τους. Ιστορικά, ωστόσο, αυτή η σχέση αγάπης μετράει μόνο τρεις αιώνες. Αντίθετα, η ενστικτώδης είσοδος στο σκοτάδι σε αναζήτηση οραμάτων και γνώσης μοιάζει να υπερβαίνει το είδος μας. Υπάρχουν αποτυπώματα χεριών σε σπηλιές της Δυτικής Ισπανίας που σύμφωνα με μια (αμφιλεγόμενη) χρονολόγηση ανάγονται στους Νεάντερταλ. Η αρχαιότερη γραπτή αφήγηση, το “Έπος του Γκιλγκαμές”, το οποίο έχει ηλικία

ΡΟΜΠΕΡΤ ΜΑΚΦΑΡΛΑΝ

«Στο υπέδαφος
είδα την
ανθρωπότητα
στην καλύτερη
και στη χειρότερη
μορφή της»

Ο βρετανός συγγραφέας μιλάει αποκλειστικά στο BHMAGAZINO για τη γοητεία αυτών που κρύβονται κάτω από την επιφάνεια της Γης, για την κλιματική κρίση και για τον κόσμο μετά την πανδημία.

4.000 ετών, είναι γνωστό και με έναν άλλο τίτλο, “Εκείνος που είδε την άβυσσο”, και περιλαμβάνει δύο ταξίδια στον Κάτω Κόσμο για την αναζήτηση της γνώσης. Θεωρώ λοιπόν ότι μυθολογία και γεωλογία βρίσκονται στο ίδιο συνεχές μιας επισημονικής απόπειρας να κατανοήσουμε το σκότος του υπόγειου κόσμου».

Οι φυσικοί που συναντάτε στο Μπόλμπι του Γιόρκσαϊρ κατεβαίνουν εκατοντάδες μέτρα στο υπέδαφος για να καταγράψουν «δύο μικρά ηχητικά στίγματα» αναζητώντας τη σκοτεινή ύλη – να μια παράξενη εικόνα της επιστήμης.

«Χα! Πράγματι. Σκεφθείτε, επιστήμονες που πηγαίνουν κάθε πρωί να εργαστούν μαζί με μεταλλωρύχους... Η γνώση μας για το Σύμπαν έχει ένα κενό στο επίκεντρό της. Η σκοτεινή ύλη αντιστέκεται τόσο στις έρευνές μας ώστε οι μόνοι τρόποι που οι τεχνολογίες, διά των οποίων αντιλαμβανόμαστε τον κόσμο, μπορούν, έστω και φευγαλέα, να έρθουν σε επαφή μαζί της, είναι βαθιά θαμμένοι σε εγκαταλελειμμένα ορυχεία χρυσού και ποτάσας ή κατεσκαμμένα βουνά. Με εντυπωσιάζει αυτή η παράδοξη ιδέα ότι για να μελετήσουμε τα άστρα χρειάζεται να κατέλθουμε στον φλοιό της Γης, ότι για να συλλάβει τους ψιθύρους της κίνησης της σκοτεινής ύλης η επιστήμη ενταφιάζεται ενάμισι χιλιόμετρο κάτω από τη Γη και προσπαθεί να τους ακούσει μέσα στις σκιές».

Αλλά το ταξίδι σας στο υπέδαφος θυμίζει 19ο αιώνα, Ιούλιο Βερν και παρόμοιες παράδοξες περιπέτειες...

«Ναι, ο 19ος αιώνας βρίθει ταξιδιών στον υπόγειο κόσμο, πολλά από τα οποία εξαντλούν τις φυσικές δυνάμεις του ανθρώπου και του θέτουν υπαρξιακές προκλήσεις. Γενικά, το βιβλίο μου αποτελεί συνισταμένη πολλών νημάτων και λογοτεχνικών παραδόσεων: των αφηγήσεων για τη φύση, των ταξιδιωτικών έργων, της περιπέτειας, αλλά και της θεωρίας για το Ανθρωπόκαινο και των ταινιών του Αντρέι Ταρκόφσκι. Ο Πάτρικ Λη Φέρμορ, διάσημος φιλέλληνας, ήταν ο οδηγός μου ως προς το ύφος της “Υπογαίας”, από κοινού με τα κλασικά αρχαιοελληνικά μοτίβα της “κατάβασης” και της “νέκυιας”».

Συνήθως έχουμε στο μυαλό μας τις πόλεις όπου ζούμε ως μέρη συμπαγή στην επιφάνεια του εδάφους. Με την κατάβαση στις απέραντες στοές κάτω από το Παρίσι μάς δείχνετε μια όψη τους που μοιάζει περισσότερο μυθολογική παρά πραγματική.

«Οι πόλεις μας είναι πια περισσότερο κάθετες παρά οριζόντιες. Οι δομές τους κατεβαίνουν βαθιά μέσα στη γη με τη μορφή τούνελ και καλωδίων, ανεβαίνουν ψηλά στην ατμόσφαιρα με τη μορφή ουρανοξυστών και δορυφορικών δικτύων. Στο Παρίσι, αυτή η αίσθηση της “αόρατης πόλης”, ενός σκιώδους

τόπου κάτω από την πόλη της επιφάνειας, αποτυπώνεται στα εκατοντάδες μίλια των κατακομβών και των οστεοφυλακίων στη νότια πλευρά του. Εζησα σε αυτόν τον λαβύρινθο τρεις ημέρες και δύο νύχτες, το μεγαλύτερο χρονικό διάστημα που θυμάμαι ποτέ χωρίς να βλέπω ουρανό, και βρέθηκα σε έναν σουρεαλιστικό κόσμο ρίσκου, συντροφικότητας, κλειστοφοβίας και πολιτισμικού αυτοσχεδιασμού, όπου κανείς τη μια στιγμή κινδύνευε σε ένα τούνελ που κατέρρεε και την αμέσως επόμενη βρισκόταν με μια βότκα στο χέρι σε ένα υπόγειο δωμάτιο όπου εξελισσόταν ένα πάρτι με το “Going Underground” των Jam να ακούγεται από τα ηχεία».

Περιγράφετε πολλές ακραίες εξερευνήσεις άλλων σε υπόγεια σπήλαια, ποτάμια, ορυχεία. Είναι ένδειξη της ανάγκης του ανθρώπου να αναμετρηθεί με τη φύση;
«Οχι στη δική μου περίπτωση, πάντως. Από πολύ παλιά το ενδιαφέρον μου εστίαστηκε στην απότιση φόρου τιμής, όχι στην κατάκτηση. Με εντυπωσιάζει, ωστόσο, η ένταση του έρωτα ή του μίσους που το τοπίο προξενεί στα ανθρώπινα όντα. Τα ρίσκα που

είναι διατεθειμένοι να πάρουν εξαιτίας της εμμονής τους με ένα βουνό, ένα ποτάμι ή ένα σύστημα σπηλαίων. Γράφω στο βιβλίο μου για εκείνους που αναζητούν τις υπόγειες υδάτινες δεξαμενές και έλκονται όλο και βαθύτερα, σε βάθη θανάτου, συχνά όμως περιγράφουν αυτό που ανακαλύπτουν στα σκοτεινά εκείνα νερά ως μια μορφή γαλήνης ή αιωνιότητας».

Διαβάζοντας έχει κανείς διαρκώς την αίσθηση ότι πάνω από όλα όσα βλέπετε, από τα παρθένα τοπία των νησιών Λοφόθεν στη Νορβηγία έως το αποθετήριο πυρηνικών αποβλήτων κάτω από τη Φινλανδία, πλανάται η κλιματική κρίση.

«Κατά μία έννοια αυτό το βιβλίο είναι μια απόπειρα να αναπροσαρμοστεί ο τρόπος με τον οποίο γράφουμε για τη φύση στην εποχή του Ανθρωπόκαινου. Να αναπροσανατολιστεί ένας παραδοσιακός λογοτεχνικός τρόπος στρέφοντας το βλέμμα του στην οικολογική κρίση. Πολλά πράγματα στο βιβλίο, το οποίο ολοκλήρωσα το 2019, αντηχούν στον καιρό του κορωνοϊού. Γράφω στην αρχή του για τις “εκταφές” που προξενεί η ανθρώπινη δραστηριότητα, των παθογόνων στοι-

χείων και των τοπικών επιδημιών που φέρνει το λιώσιμο των παγετώνων συμπεριλαμβανομένων, και επισημαίνω με πόση καθυστέρηση κατανοούμε το γεγονός ότι εμείς οι άνθρωποι είμαστε όντα πολλαπλών ειδών, γεμάτοι με ιικές, βακτηριακές, μυκητιακές αποικίες, μυριάδες σώματα σε μία οντότητα. Στο υπέδαφος είδα την ανθρωπότητα στην καλύτερη και στη χειρότερη μορφή της. Ιχνη αφάνταστων βιαιοτήτων από την προϊστορία ως το σήμερα, αλλά και αποδείξεις της τεράστιας δύναμής μας για συνεργασία και αμοιβαιότητα. Το ίδιο εύρος ιδιοτήτων που παρατηρήσαμε στη διάρκεια της κρίσης του κορωνοϊού, για την ακρίβεια».

Εμείς, ως είδος, τι μηνύματα αποθέτουμε για το μέλλον μέσα στο υπέδαφος, τι μένει από τον πολιτισμό μας;

«Αυτό που μένει από εμάς είναι η αγάπη» έγραψε ο ποιητής Φίλιπ Λάρκιν. Στην πραγματικότητα, οι μελλοντικοί μετα-ανθρώπινοι μελετητές της στρωματογραφίας που θα αναλύουν την εποχή μας θα βρουν οστά χοίρων, πλαστικά μπουκάλια και μόλυβδο-207, το σταθερό ισότοπο που μένει στο τέλος της αλυσίδας διάσπασης του ουρανίου-235».

«**Με εντυπωσιάζει η παράδοση ιδέα ότι για να μελετήσουμε τα άστρα χρειάζεται να κατέλθουμε στον φλοιό της Γης, ότι για να συλλάβει τους ψιθύρους της κίνησης της σκοτεινής ύλης η επιστήμη ενταφιάζεται 1,5 χλμ. κάτω από τη Γη**

Είστε εν μέρει αισιόδοξος όμως. Στο τέλος του ταξιδιού σας, στην τελική ανάδυση από τον υπόγειο κόσμο, υπάρχει η επιστροφή στην ανθρώπινη κοινωνία, στην οικογένεια.

«Η εικόνα του παιδιού γίνεται ένα αγκυροβόλιο αξίας και αγάπης στο τεράστιο εύρος του βάθους του χρόνου. Ναι, υπάρχει ελπίδα στο τέλος, στη στιγμή της ανάδυσης στην επιφάνεια κοντά στο μικρό μου γιο, σε έναν τόπο με εννέα πηγές που ξεπηδούν από τα πετρώματα ανθρακικού ασβεστίου στην περιοχή κοντά στο σπίτι μου. Προφανώς, όλοι είμαστε σε μια φάση “ανάδυσης”, βγαίνουμε από το σκοτάδι των μηνών του κορωνοϊού. Εχουμε τεράστιες δυνατότητες να ξαναφτιάξουμε τώρα έναν καλύτερο κόσμο, δεν είμαι όμως ουτοπιστής της πανδημίας και η όποια πρόοδος κατορθωθεί – από καθαρότερες πόλεις έως την αναγνώριση του ζωικού ρόλου των ανθρώπων στον τομέα της φροντίδας και των δημόσιων υπηρεσιών υγείας – θα έρθει μετά από σκληρό αγώνα ανθρώπων που είναι ήδη κουρασμένοι. Όπως όμως γράφω και στο βιβλίο, “για να κατανοήσεις το φως πρέπει πρώτα να θαφτείς βαθιά μέσα στο σκοτάδι”».

TEMPTATIONS
DAYS

5 - 15 ΙΟΥΝΙΟΥ

10 ΗΜΕΡΕΣ ΔΕΛΕΑΣΤΙΚΩΝ ΤΙΜΩΝ ΣΕ ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΝΕΕΣ ΣΥΛΛΟΓΕΣ

PERSPECTIVE. Design by Sacha Lakic.

rochebobo
PARIS

www.roche-bobois.com

ΧΑΛΑΝΔΡΙ: Λ. Κηφισίας 248, Τ. 210 6711700 | ΑΛΙΜΟΣ: Λ. Ποσειδώνος 55, Τ. 210 9859040